

גליונות לעיון בפרשת השבוע
בעריכת נחמה ליבוביץ
שנת העשרים וארבע

ניצא (תשכ"ח)

פרק ל"א
פסוקים ל' - ג"ד

א. ל"ט גנבתי יום וגנבתי לילה:

רש"י: ד"ה גנבתי יום וגנבתי לילה: גנבת יום או גנבת לילה הכל שלמתי.

" גנבתי: כמו (איכה א') "רבתי בגוים, שרתי במדינות"; (ישעיה א')
"מלאתי משפט"; (הושע י') "אוהבתי לרוש".

סו"ל: המשתדל ("והוא פירוש על קצת מקומות מן החורח") וינא 1847

ד"ה אחטנה: אונקלוס לא תרגם כמשמעו, רק פירש: מה שהיה חסר מן המניין מידי
תבטנו. ובמקום "גנבתי ביום" אמר אונקלוס: "שמרתי ביום ושמרתי
בלילה".

ונראה לי כי שמע אונקלוס את ההמון מקשים בי"ד שנים הראשונות
סחיך היה לו לשלם? והלא לא היה לו כל ס' ואע"פ שאפשר להשיב,
שהיה מסעט במאלו ובלבושו, מכל מקום אונקלוס השמיט עצמו מן
הקושיה ופרש, שמתוך שהיה לבן מבקש הטריפה מיעקב והיה גועל
בו בחימה ויעקב לא היה לו לשלם, היה מוכרח לשמור ביום ובלילה;
וענין זה אסנס הוא בכלל בדברי הפסוק שאחר זה.

גם נראה לי, כי להיות מילת גנבתי כתובה בלא וי"ו, יתכן שהיה
אונקלוס קורא: "גנבתי (גמ"ל קסז, נו"ן פתח) יום, גנבתי לילה".
והכוונה אני הייתי משלם הטריפה ומידי תבטנה והיה הענין כאלו
אני הוא הגונב, בין אם נאבדה ביום, בין אם נאבדה בלילה.
ואונקלוס לא רצה להשמיט אל העם המליצה הזאת, שלא היו מבינים
אותה ותרגם לפי הענין: שמרתי ביום ושמרתי בלילה, כי אחר שהיה
מעלה עליו לבן כאלו הוא גנב, הוצרך יעקב לשמור יפה, בין
ביום בין בלילה.

ואיננו רחוק שקריאת "גנבתי" אינה אלא תקנת סופרים, שהחכמים
הראשונים התקינו שהיה הקריאה כך, כדי להרחיק המליצה התמוהה
"גנבתי יום וגנבתי לילה". (גמ"ל בקסז, נו"ן בפתח).

אליהו בן אמוזג: אם למקרא (ליורנא תרכ"ב 1862)

ד"ה אנכי אחטנה: המשתדל עקם לנו את הכתוב ואמר שהקריאה הנכונה גנבתי
יום וגנבתי לילה (גימ"ל בקסז, נו"ן בפתח) ופרושו תאר לו
כמדרש רחוק.

וכל הדוחקים יתבטלו, כשנפרש "מידי תבטנה" דבק עם גנבתי
ונו"ן. ועל הטריפה אמר "אנכי אחטנה", ועל הגנבה אמר "מידי
תבטנה". ונוסף הכבד קודם השם כמו (שמות ב') "ותראהו את
הילד", כאלו אמר: מידי תבטנה הגנבה ביום והגנבה בלילה.

וכנה לעצמו הגנבה, כי כן יאות, כי כמו שיאמר על הגונב
"גנבתי" (גימ"ל צירי), כמו (שמות כ"ב ב') "ואם אין לו ונסכר
בגנבתו", כן יאמר על הגונב "גנבתו".

1. מה הם הקשיים שבפוסקנו שאותם הם מיישבים?
2. מה ראה שד"ל לדחות את הנקוד של בקונינו?
3. מהו החבדל בין פרושו של רש"י לבין פרושו של
בן אמוזג?
4. מה פרוש המלים המסומנות בקו בפרוש בן אמוזג,
ומתי ראיתו שמביא הוא משמות ב' ו'?

ב. סוגרי המדרש:

בראשית רבה ע"ד: "אנכי אחטנה מידי תבטנה" אני הייתי חוטא על הארי, שכך גזר הקב"ה
על הארי, שיהיה סורף ואוכל מצאנו של לבן בכל יום; ואם תאמר, שאם היה רועה
אחר (- אף הוא) היה מצילן? ת"ל: (ישע' ל"א) "כאשר יהגה הארי והכפיר על
טרפו אשר יקרא עליו מלא רועים מקולם לא יחת ומהמונם לא יעצה". "גנבתי
יום וגנבתי לילה" - קריין לי גנבא ביממא וגנבא בלילה.

סדרש החפז (כ"י מתוך כשר תורה שלמה: בראשית ל"א סימן צ"ב בבאור סס.) "גנבתי
יום וגנבתי לילה" גנבנו ימי עם לילותי ואבדו בשירותך.

17
(לדבני בראשית רבה מעיר מתנות כהונה: ד"ה גנבא בימסא:
הבריות קורין אותו כג' שחשדוהו שלקח משל אחרים למלאות
מספר הצאן, מפני שראו שלא חסר ממנינו כלום ועוד פרצו
לרוב, שלא כמנהג.)

ובספר חצי מנשה* מביא משה ר"י יונגלייבני:
ונראה לי לשון גנובתיו: לפי שהקב"ה שם חוק לאריות
לסרוף (תחלים ק"ד) "תשית חשך ויהי לילה בו תרמוש כל
חיתו. יער הכפירים שואגים לטרף" ומבקשים טרפה, ואני
הייתי גונב מן הראוי להם בלילה, וגם מן היום הייתי
גונב להם הראוי להם, כי לא יאספון עד שתזרח השמש
ורשאים עוד לסרוף מעלות השחר עד הנץ חמה, ולא היו
טרפים.)

מנחת יהודה לסהעאדור - אלבעק, ברלין תרפ"ו:
לדעתי צריך לומר: "קריין לי גנב" בלשון רבים, והכוונה
שהגנבים קורין אותו ביום ומעירין אותו משנתו בלילה,
כי צריך הוא לעמוד על המשמר כל היום וכל הלילה.

(* פרושים על התורה מחכמי ספרד
צרפת ואשכנז נעתקו מכ"י לוונדון
אוקספורד לידען ומינכן מאת
מנשה גראסברג מטרעסטינא (לוונדון
תרפ"א)

- 1) מה ההבדל בין שני המדרשים בפירוש המלה "גנובתיו"?
- 2) כשר (תורה שלמה בבאורו לדברי בראשית רבה הנ"ל): המתנות כהונה
דחוק... ולי נראה דיש לפרש ע"פ מה שנאמר בס' חצי מנשה,
חסבר למה יש לבקר את הפירוש השני על הראשון?

ד. נ"ב עד הגל הזה ועזה המצבה
אם אני לא אעבור אליך את הגל הזה
ואם אתה לא תעבור אלי את הגל הזה ואת המצבה הזאת לרעה.

אברבנאל: נראה לי לפרש שיתחייבו בנא רעה צרה וצוקה לאחד מהם, שהאחד יבוא לעזור
ולחצילו היסנה, כדרך האחים הנאמנים שאח לצרה יולד... "לרעה" - ר"ל להיות
רעה לאחד ממנו, שהאחר יבוא לעזור ולהציל את חברו ולכן אמר "אם אני לא
אעבור" "ואם אתה לא תעבור" בלשון שולל, כי יהיה אז הגל והמצבה עדים על
רשעתו.

ויהיה כפי זה הפירוש האמתי "לרעה" כמו (קהלת ה' י"ד) ו"עושר שמור לבעליו
לרעתו", שפרושו, שהוא שמור לו כדי שבו ינצל מרעתו.

- 1) במה שונה אברבנאל מן הפירוש המקובל לפסוקנו?
- 2) מה המריצו לפרש בדרך זו?
- 3) במה שונה הוא בפירושו מן הפירוש המקובל לקהלת ה' י"ב?

ג. מ"ו ויאמר יעקב לאחיו

רמב"ן ד"ה ויאמר יעקב לאחיו: לאחי לבן אשר באו עמו, כי לא רצה לומר כן לחמיו,
שהיה נוחג בו כבוד, וכן (נ"ד) "ויקרא לאחיו לאכול לחם" - לאחי לבן, ולא
קרא ללבן דרך כבוד, כאלו הכל ברשותו והכל שלו. ודומה להם (מ"ז ג') "ויאמר
מרעה לאחיו מה סעשיכם..."

ש"ל: (אחרי הביאו דברי רמב"ן הנ"ל) ואולי היה מדרך העברים להקים מצבה, והיה
מדרך הארמיים להקים גל, ולפיכך יעקב הקים מצבה ואמר לאחי לבן שיעשו גל.
ואולי הארמיים היו נוהגים להקים גל של אבנים הרבה, סימן לאלוהות הרבה
שהיו עובדים והעברים התרחקו ממנהגו והקיסו מצבה שהיא אבן אחת, סימן לאל
יחיד שהיו עובדים.

- 1) מה הקשי בפסוק מ"ו שמישבו הרמב"ן ומה סיועו מבראשית מ"ז ג'?
- 2) מהי הפליאה בפסוק נ"ב שמישב ש"ל בפירושו?

ה. שאלה בתרגום אונקלוס

ל' למה גנבה את אלוהי - למה נסיבת את דחלתי
ל"ב אם אשר תסא את אלוקיך - אתר דתשכח ית דחלתך
לא יחיה לא יתקיים

אא 1) מה ראה לפרש כאן אלוקים "דחלון" (- יראה) ולא כפי שמפרש ע"ז -
טעון. חשון שמרת ל"ב עשה לנו אלוהים - עיבדו לבא דחלון.

"כ' כ' אלוהי כסף ואלוהי זהב - דחלון דכסף ודחלון
דזהב

בראשית ל"ה ב': הסירו את אלוהי הנכר - ית טעות עממיא
דביניכון

דברים י"ב ל': פן תדרוש לאלוהאם - דלמא תיתבע לטעותהו